

לקראת שבת

עיונים בפרשת השבוע

מדברי

הוד כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש
זצוקלה"ה נבג"מ זיע"א

שנה ב' / גליון מ"ה
ערש"ק פרשת בחוקותי
ל"ג בעומר
ה'תשס"ה

פתח דבר

לקראת שבת פרשת בחוקותי ויום ל"ג בעומר הבעל"ט, הננו מתכבדים להגיש לקהל שוחרי התורה ולומדיה, את הקונטרס 'לקראת שבת' (גליון מ"ה), והוא אוצר בלום מתוך רבבות עיני חידוש וביאור שבתורת נשיא ישראל ומנהיגו, כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זצוקללה"ה נבג"מ זיע"א.

וזאת למודעי, שבד"כ לא הובאו הביאורים בשלימותם, ובאיזהו מקומן אף עברו עריכה קלה, ושגיאות מי יבין. ועל כן פשוט שמי שבידו הערה או שמתקשה בהבנת הביאורים, מוטב שיעיין במקורי הדברים (כפי שנסמנו בתוכן העניינים), שם נתבארו הדברים באריכות, במתיקות ובתוספת מראי מקומות.

* * *

ויה"ר שנזכה לקיום היעוד "כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים", ונזכה לשמוע תורה חדשה מפיו של משיח, "תורה חדשה מאיתי תצא", במהרה בימינו ותיכף וימיד ממש.

בברכת שבתא טבא,
מכון 'אור החסידות'

מעמו וראו כי טוב

הננו לבשר לקהל הלומדים כי ניתן להרשם כמנויים על הקובץ ולקבלו מידי שבוע באמצעות הדואר

בסך 10 ש"ח בלבד לחודש
(דמי טיפול ומשלוח)

לפרטים נא לפנות לטלפון 03-9604832
(ניתן להשאיר הודעה)

יוצא לאור על ידי
'אור החסידות'

מכון תורני להפצת תורת החסידות

ת.ד. 2033 כפר-חב"ד, 72915
טלפון: 03.9604832 פקס: 03.9607370

תוכן העניינים

ענינא דיומא

ביאור סיבת מיתת תלמידי ר"ע, הגם ש"לא נהגו כבוד" אינה סיבה מספקת לזה, והשייכות ד"פסקו למות" להילולא דרשב"י.

(לקוטי שיחות חלק לב עמ' 149 ואילך)

יינה של תורה

ביאור ענינו של רשב"י, שבו החל גילוי פנימיות התורה, והשייכות לענין התוכחה שבפרשתינו.

(ע"פ לקוטי שיחות חלק א עמ' 281 ואילך)

חידושי סוגיות

בדין קדושת אחד-עשר שקראו עשירי נחלקו ר"מ ור"י האם עושה תמורה, לקמן מתעכב רבינו על ראייתו של ר"מ, ומבארה ע"פ פלוגתת רשב"י ור"מ האם סיני עדיף או עוקר הרים עדיף.

(לקוטי שיחות חלק יב עמ' 120)

הוספה - דרכי החסידות

פתגמין יקירין בעניני ל"ג בעומר, רשב"י, העליה למירון והתחלת ההכנות לחג השבועות.

(פתגמים מלוקטים מתורת כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע מליובאוויטש)

ענינא דיומא

"לא נהגו כבוד זל"ז" – השייכות להילולא דרשב"י

ביאור סיבת מיתת תלמידי ר"ע, הגם ש"לא נהגו כבוד" אינה סיבה מספיקה לזה, והשייכות ד"פסקו למות" להילולא דרשב"י

א. ידוע סיפור הגמרא (יבמות סב, ב), ש"שנים עשר אלף זוגים תלמידים היו לו לרבי עקיבא . . וכולן מתו בפרק אחד (בין פסח לעצרת) מפני שלא נהגו כבוד זה לזה", ובל"ג בעומר - "פסקו למות".

ולכאורה סיפור זה דורש ביאור:

דבר פשוט הוא, שכל תלמידים אלו - בריבוי גדול של כ"ד אלף - לא באו ונעשו תלמידיו ביום (בפרק) אחד, כי אם במשך כ"כ שנים, והיינו, כאשר התחיל רע"ק ללמוד עם תלמידים ונתפרסמו שמו ותורתו בעולם, התחילו לנהור אליו תלמידים, ובמשך הזמן הלך וגדל מספרם, עד שהיו לו כ"ד אלף תלמידים.

וכמו"כ מובן, שאופן הנהגתם של כל התלמידים לא נשתנה בבת אחת למצב של "לא נהגו כבוד זה לזה", כי אם מדרגא לדרגא כו'.

ותמוה ביותר: מדוע נענשו כולם ב"פרק אחד" - הרי דוחק הכי גדול לומר שבתקופה קצרה זו של "פרק אחד" (בין פסח לעצרת) נתמלאה סאתם של כל הכ"ד אלף תלמידים בב"א ועד כדי להענש בעונש מיתה?

ועכצ"ל שבפרק זמן זה אירע דבר מיוחד שבגללו "כולן מתו" ב"פרק" זה.

ב. ויש לומר בזה - בהקדים ביאור כללות הענין שתלמידי רע"ק "לא נהגו כבוד זה לזה", דלכאורה תמוה:

הרי רבם של תלמידים אלו, רבי עקיבא, הוא התנא שהדגיש את גודל הפלאת המעלה של אהבת ישראל - "ואהבת לרעך כמוך - רבי עקיבא אומר זה כלל גדול בתורה". וא"כ, יפלא מאד שדוקא תלמידיו "לא נהגו כבוד זה לזה" היפך הענין דאהבת ישראל (הוראה עיקרית ויסודית בתורת רבם)?

ונת' במק"א שאדרבה - דוקא היותם תלמידי רע"ק גרם לכך "שלא נהגו כבוד זה לזה". והביאור:

אמרו חז"ל שאין דיעותיהם של בני אדם שוות. וכמובן שכן הוא בנוגע לכ"ד אלף תלמידי רע"ק, שכא"א מהם השיג תורת רע"ק לפי דרכו ודעתו, ובשיקול הדעת שלו מסקנתו שבודאי כפי שהשיג הוא כן הוא הפירוש האמיתי בדברי רע"ק; ולכן כאשר שמע שחבירו לומד את דברי רבו באופן שונה - ובלתי נכון לפי דעתו - לא הי' יכול לנהוג בו כבוד והערכה - שהרי הוא לומד את דברי רבו באופן מוטעה!

[הנהגת כבוד זה לזה מן השפה ולחוץ בלבד - מובן שאין זה שייך בתלמידים של רע"ק, כי בודאי היו "אנשי אמת" ו"תוכם כברים", ולא היו יכולים להתנהג באופן ד"אחד בפה ואחד בלב"].

ונמצא, שדוקא היותם "תלמידי רבי עקיבא" היא הסיבה "שלא נהגו כבוד זה לזה": כל אחד מתלמיד רע"ק הי' מסור ונתון בכל נפשו לתורת רבו עד שלא הי' יכול לסבול שמישהו מפרש תורת רבו שלא כהלכה (לפי דעתו), ובפרט כאשר זה ה"טועה" (בתורת רע"ק) הוא תלמיד רע"ק ופשיטא שלא הי' יכול לנהוג בו כבוד.

יתירה מזו: הנהגה זו יש בה תוקף דוקא מצד הוראתו היסודית הנ"ל של רע"ק שאמר "ואהבת לרעך כמוך זה כלל גדול בתורה": לולא הוראה זו, יתכן שלא הי' איכפת להם כ"כ מה שיש תלמיד שאינו משיג תורת רבם לאמיתתה; אבל מכיון שרע"ק רבם לימדם ע"ד מעלת קיום מצות "ואהבת לרעך כמוך", לא הסתפקו בזה שהם עצמם שקדו ועשו חיל בלימוד תורת רבם, אלא, כא"א מהם השתדל להשפיע על כל שבגדר "רעך" ובפרט תלמידי רבו שגם הם ישיגו תורת רבם באותה הדרך האמיתית (לפי דעתו); ואלה שלא קיבלו זה - לא הי' יכול לנהוג בהם כבוד (ובפרט כבוד כפי הדרוש מתלמידי רע"ק).

ג. עפ"ז יש להבין לאידך גיסא:

אף שמובן שמובן שאין זה הנהגה הראוי' לתלמידי רע"ק, שגם מצד דיעותיהם השונות לא הי' צ"ל פגיעה ביחסי הכבוד שביניהם, כי כא"א הי' לו לתת מקום גם לדעתו של חבירו [מכיון שגם זו היא דיעה בתורה, "אלו ואלו דברים אלקים חיים"] לכן הנהגתם ההפכית נחשבה לדבר בלתי

רצוי ובפרט לפי ערך מעלתם מ"מ, איך יתכן לומר שבגלל "חטא" כזה לחוד יענשו בעונש חמור כ"כ ש"כולן מתו"?

ובפרט שע"פ הנ"ל מובן, שאין המדובר ביחס של זלזול ח"ו (ואין צריך לומר ענין של העדר האהבה ח"ו - היפך הוראת רבם), אלא העדר הרגש של כבוד אמיתי (שזהו ה"כדבעי" של תלמידי רע"ק), ובזה גופא - מפני "מלחמתה של תורה" שהובטחנו ש(אף ש"נעשו אויבים זה את זה") "אינם זזים משם עד שנעשים אוהבים זה את זה שנאמר את והב בסופה".

ויש לומר, שזהו שדייקו רז"ל ש"כולן מתו בפרק אחד" להשמיענו, דזה שכולן מתו לא הי' רק מחמת חטאם הנ"ל "שלא נהגו כבוד זה לזה" אלא (גם) כתוצאה מענין המיוחד ש"בפרק" זה, הזמן גרם סו"ס למיתתם.

ד. ויובן זה ע"פ מה שמצינו עוד סיפור ברז"ל, שבו מובא לשון זה - "כולן מתו בפרק אחד":

איתא בירושלמי (סנהדרין פ"א ה"ב) "מעשה בעשרים זארבע קריות (קרונות) של בית רבי שנכנסו לעבר שנה בלוד, ונכנסו בהן עין רע ומתו כולם בפרק אחד".

והנה במחז"ל זה נתפרשה הסיבה (היחידה) למיתתם (שמפני שנתאספו הרבה תלמידים, "כ"ד קרונות" - לכן) נכנסה בהן עין רעה.

ויש לומר, שמזה נלמוד בענינו (שנאמר בו אותו הלשון (והמסובב) - "כולן מתו בפרק אחד" - שסיבת מיתת תלמידי רע"ק "בפרק אחד" היתה מפני שבפרק זה הגיע מספרם לכ"ד אלף - מספר גדול ביתר [ובזה גופא - במספר של כ"ד, הקשור עם מדת הדין (כמובן ממ"ש בזהר (ח"ג קלו, ב) ע"ד "כ"ד בתי דינין"), וכבסיפור הנ"ל בירושלמי שהיו כ"ד קרונות], שזה גרם שתכנס בהם עין רעה עד ש"כולן מתו".

ואין זה סתירה להמפורש בבבלי שמתו מפני "שלא נהגו כבוד זה לזה" - דהא והא גרם ומצטרף: זה "שלא נהגו כבוד זה לזה" מצ"ע אינו חטא גדול כ"כ שייענשו עבורו לבד בעונש מיתה, כנ"ל, אלא מפני שב"פרק" זה נכנסה בהן עין רעה נענשו אז גם על חטא קל זה "שלא נהגו כבוד זה לזה".

ואולי י"ל שזהו ע"ד שמצינו (מנחות מא, א) שבעידנא דריתחא מענישים גם על העדר הרדיפה אחרי קיום מצות ציצית (אף שאין אדם מחויב לקנות טלית כדי להטיל בה ציצית) ועוד כיו"ב.

ה. והנה סיפור זה אודות תלמידי רע"ק שמתו מפני "שלא נהגו כבוד זה לזה" הוא חלק בתורה, ל' הוראה (ועד שמפני זה נפסק הדין שנוהגין קצת אבלות בימי הספירה), ומובן מזה, כי אע"פ שהמדובר בתלמידי רע"ק וגודל מעלתם וי"ל שלכן דקדקו עמהם דוקא על "שלא נהגו כבוד זה לזה" - בכ"ז הובא זה ונלמד מזה בתורה שכאור"א מישראל צ"ל בהשלימות דאהבת ישראל גם במקרים שמצד הדברים ישנה נתינת מקום שלא להתנהג בכבוד כלפי הזולת (בדוגמת המצב של תלמידי

רע"ק).

ויש לומר שזה קשור גם עם הטעם (השני) בשמחת ל"ג בעומר – יום "הלולא דרשב"י", שהוא הי' מתלמידיו "האחרונים" של רע"ק (שלמד אתם לאחר המאורע ד"כולן מתו כו"):

אחד מהענינים המפורשים ברז"ל אודות הנהגת רשב"י היא השתדלותו הרבה והיתירה בענין אהבת ישראל, וכדמצינו שתיכף לאחר צאתו מן המערה "אמר איכא מילתא דבעי לתקוני, אמרו לי' איכא דוכתא דאית בי' ספק טומאה ואית להו צערא לכהנים לאקופי כו" והשתדל רשב"י תיכף ותיקן את הדבר.

והרי סיפור מופלא הוא: לאחר היותו י"ג שנה במערה, שבתקופה ארוכה זו לא היתה בידו האפשרות להרביץ תורה ברבים, לכאורה הי' צריך - לכל לראש לאסוף תלמידים וללמדם תורה, ובפרט שתורתו אומנתו;

ובמקום זה - עסק לברר האם "איכא מילתא דבעי לתקוני", והשתדל לתקן מקם שהי' בו ספק טומאה שגרם צער לכהנים - כלומר: (א) המדובר הי' רק בנוגע למספר של כהנים שהיו צריכים לעבור בדרך זו, (ב) גם הם יכלו ללכת בדרך אחרת, אלא שיהי' להם צער ע"י הטירחא להקיף את הדרך, ואעפ"כ השתדל רשב"י ועסק בעצמו בתיקון הדבר לבטל צער זה! - עד כדי כך גדלה מדת אהבת ישראל של רשב"י!

וי"ל שזהו גם תוכן מאמר רשב"י (סוכה מה, ב) "יכול אני לפטור את כל העולם כולו מן הדין", שהנהגתו בענין דאהבת ישראל (ואחדות ישראל) הי' בתכלית העילוי, עד שדאג והודיע והובא זה ונקבע בתורה - אהבה וחיבה שלו (לא רק לבני" שהם בדרגת "תלמידי רבי עקיבא", אלא) גם לאלו שיש צורך לפוטרם מן הדין.

וי"ל שכתלמידו המובהק של רע"ק, מסר עצמו בכל נפשו ומאודו להמשיך הכלל גדול של רבו הגדול בהענין דאהבת ישראל ("זה כלל גדול בתורה"), הרי תיקן בזה את הענין ד"לא נהגו כבוד זל"ז" ע"י תלמידי רע"ק הראשונים, ועוד - בעבודתו ובתורחו הנחיל (דהרב ה"ז אב) לכא"ו"א מבני" את הכח להגיע לתכלית השלימות של אהבת ישראל, כנ"ל.

וכדאי הוא ר' שמעון לסמוך עליו בשעת הדחק - שבדוחק זה דגלות זה האחרון (שסיבת הגלות - שנאת חנם), כדאי לסמוך על רשב"י שיפטור את כל העולם כולו מן הדין ויחיש את הגאולה דכל בני' ודהשכינתא שבגלותא - גאולה האמיתית והשלימה על ידי משיח צדקנו, ובמהרה בימינו ממש.

יינה של תורה

לגלות את ה"סתים דאורייתא"

ביאור ענינו של רשב"י, שבו החל גילוי פנימיות התורה, והשייכות לענין התוכחה שבפרשתינו

א. בדרושי חסידות מבואר כי דברי התוכחה והפורענות המופיעים בפרשתנו הינם, לאמיתו של דבר, ברכות נעלות ביותר. דווקא משום שמקורם בדרגות עליונות ותוכנם הרוחני גבוה ביותר, הדרך היחידה להתגלות ברכות אלו בעולמנו הגשמי היא בצורה המתפרשת - חיצונית - כהיפוכן של ברכות.

פירוש זה לפסוקי התוכחה מגלה תורת החסידות - פנימיות התורה, זאת משום שתורת החסידות מגלה בכל דבר את מהותו העמוקה והפנימית. בהסתכלות חיצונית נראה כי התורה מתרה ביהודי שעליו להתנהג כראוי, ובאם ימרה את פי ה', יבואו עליו עונשים חמורים. פנימיות התורה מגלה את פנימיותם של פסוקים אלו, ומפרשת אותם כברכות נעלות הבאות מלמעלה ליהודי העובד את ה' כראוי.

ב. הגמרא במסכת מועד קטן (ט, א) מספרת על רבי שמעון בן יוחאי, ששלח את בנו להתברך מפייהם של רבי יונתן בן עמסיי ורבי יודא בן גרים. כשחזר לאביו ומסר לו את דבריהם של החכמים, קבל בפניו על משמעותם שנראתה לו כהיפוכן של ברכות. אך רשב"י ביאר לו את תוכנם האמיתי של הדברים, ופירשם כברכות.

גם כאן תורת החסידות מסבירה את העובדה שברכות אלו נאמרו בצורה העלולה להשתמע

כחיפך הברכה, בכך שברכות אלו מכילות תוכן רוחני גבוה ביותר, עד שבהתגלותן בעולם גשמי ושפל, הן יכולות להתפרש בצורה הפכית.

באם תוכנן הרוחני הגבוה של ברכות אלו הוא המחייב את התגלותן בצורה כזו, כיצד היה באפשרותו של רשב"י לגלות את תוכנם הפנימי של הדברים ולפרשם כברכות גלויות?

ג. במדרש (שמו"ר פנ"ב, ג) מסופר אודות אחד מתלמידיו של רשב"י שנסע לארץ אחרת והתעשר. כשראה רשב"י שחלשה דעתם של תלמידיו, הולכים לבקעה אחת וקרא: "בקעה, בקעה! התמלאי דינרי זהב!". כשהתמלאה הבקעה בדינרי זהב פנה אל תלמידיו ואמר כי כל אחד רשאי לקחת דינרים כפי צרכו, אלא שעליו לדעת שהוא נוטל מחלקו המגיע לו לעתיד לבוא. בשמעם את דברי רבם, לא חפצו התלמידים לקחת מהדינרים.

[בפשטות, לאחר שתלמידי רשב"י ויתרו על דינרי הזהב, בידעם שדינרים אלו הם מחלקם בעולם הבא, נלקחו הדינרים חזרה מלמעלה.]

בהמשך לסיפור זה מספר המדרש על רבי שמעון בן חלפתא שהיה עני מרוד ולא היה בכיסו די לקניית צרכי שבת. פנה ר' שמעון בתפילה לקב"ה על מצבו הדחוק, ומן השמים ניתנה לו אבן טובה, אותה מכר ובכסף שקיבל תמורתה קנה צרכי שבת. כשסיפר לאשתו את הדברים, הביעה את התנגדותה להשתמש בתמורה שקיבל בעלה עבור האבן, בטענה שבכך יחסר מחלקו לעתיד - "שולחן חסר". מכר ר' שמעון את צרכי השבת, ובכסף שקיבל קנה את האבן בחזרה. יצא לשדה להתפלל, והאבן הטובה ניטלה ממנו.

מסיים המדרש: "רבותינו אמרו, גדול הנס האחרון יותר מן הראשון" - הנס בלקיחת האבן (האחרון) גדול יותר מנס נתינתה (הראשון), כיוון שמן השמים נותנים אך אין לוקחים - "משמאי מיהב יחי, מישקל לא שקלי".

בדברי המדרש יש להבין מדוע רק ביחס למעשה השני נאמר כי נס הלקיחה גדול מנס הנתינה, ואילו לגבי המעשה המסופר לפניו לא מתייחס המדרש כלל לעובדה שדינרי הזהב נלקחו חזרה.

ד. עבודתו של רשב"י היתה לגלות את פנימיות התורה. רשב"י התייחד בכך שפעל להביא לידי גילוי בעולם את ה"סתים דאורייתא" - החלק הפנימי והנסתר שבתורה.

מסיבה זו, הכיר רשב"י בפנימיותם של דברי ר' יונתן עסמי ור' יודא גרים, ופירש את תוכנם הפנימי כברכות גלויות. לדידו, יכלו הברכות להתגלות, משום שענינו היה גילוי פנימיות התורה, המגלה בכל דבר את מהותו הפנימית.

בכך יובן מדוע לא מדגיש המדרש את העובדה שדינרי הזהב שמילאו את הבקעה בעקבות בקשת רשב"י נלקחו חזרה. ענינו של רשב"י היה להביא את ההשפעות הרוחניות הגבוהות לידי

ביטוי מוחשי בגשמיות העולם, על ידי גילוי פנימיות התורה. לכן מספר המדרש את נס הנתינה, המורה על גילוי ההשפעות הרוחניות בעולם, ולא מדגיש את הלקיחה מן השמים, המבטאת תוכן הפוך.

ה. לאור האמור יובן המסופר בכתבי האריז"ל על ר' אברהם הלוי, שהיה אומר בכל יום את תפילת 'נחם', מפני צערו על חורבן בית המקדש והציפיה לבנינו. כשאמר תפילת 'נחם' בל"ג בעומר במירון, פגעה בו קפידתו של רשב"י.

כמבואר לעיל, היתה עבודתו של רשב"י לגלות בעולם את מהותו הפנימית, על ידי גילוי פנימיות התורה. שלימות גילוי זה תהיה לעתיד לבוא, מכך מובן שלדידו של רשב"י לא היה ענין החורבן והגלות - כיוון שבדרגתו האיר בגילוי האור האלקי שיתגלה לעתיד.

ביום ל"ג בעומר, יום הסתלקותו של רשב"י, מתרכזות ומצטרפות פעולותיו ועבודתו של רשב"י, ומאירות בעולם ביתר שאת. משום כך, הקפיד רשב"י על ר' אברהם שאמר ביום זה את תפילת 'נחם', מפני שביום זה מאירה נשמתו של רשב"י, ולגביו לא קיים ענין הגלות וההסתרה על אלקות.

"ואפו עשר נשים לחמכם בתנור אחד"

(כ"ב, ב)

הלחם האמור בפסוק רומז לתורה, כמו שכתוב "לכו לחמו בלחמי". והאפיה ב"תנור אחד", רומזת לבחינת חמימות האהבה הבאה מהתבוננות ב"אחד", יחידו של עולם.

הוא אומר, שבכדי שלימוד התורה יהיה כדבעי, יש להקדים את העבודה של התפילה (אשר בה מגיעים לחמימות האהבה).

ויציון, שכלחם, שאם הוא לא נאפה כראוי בתנור חם, לא רק שאינו מועיל, אלא הוא יכול אף להזיק לבריאות הגוף. גם כאשר לא לומדים את התורה בחמימות כדבעי, יכול הלימוד לגרום למחלות רוחניות, ולהוסיף "יניקה" בקליפות ובסטרא אחרא.

(סה"מ תש"ד ע' 95)

חידושי סוגיות

בדין אחד-עשר שקראו עשירי

בדין קדושת אחד-עשר שקראו עשירי נחלקו ר"מ ור"י האם עושה תמורה, לקמן מתעכב רבינו על ראייתו של ר"מ, ומבארה ע"פ פלוגתת רשב"י ור"מ האם סיני עדיף או עוקר הרים עדיף

"וכל מעשר בקר וצאן... העשירי יהיה קודש להי"י" (בחוקותי כ"ז, לב)

מעשר בהמה, והוא מה ששנינו במשנה האחרונה של מס' בכורות: "קרא לתשיעי עשירי ולעשירי... תשיעי ולאחד עשר עשירי שלשתן מקודשין", ובגמ' שם³: "מנין שאם קרא לתשיעי עשירי ולעשירי תשיעי ולאחד עשר עשירי שלשתן מקודשין ת"ל וכל מעשר בקר וצאן כל אשר יעבור תחת השבט העשירי יהי קודש (לרבות את כולן)".

אמנם בדין קדושתו של זה האחד עשר שקראו עשירי, נחלקו ר"מ ור"י יהודה במשנה הנ"ל: "ואחד עשר קרב שלמים ועושה תמורה, דברי ר"מ, אמר ר"י וכי יש תמורה עושה תמורה, אמרו משום ר"מ אילו הי' תמורה לא הי' קרב".

מביא פלוגתת ר"י ור"מ בדין קדושת אחד-עשר שקראו עשירי

א. בסיום פרשתנו כתוב "וכל מעשר בקר וצאן כל אשר יעבור תחת השבט העשירי יהי קודש לה'", זוהי מצות מעשר בהמה: כל בהמה עשירית בבקר ובצאן שיש לו לאדם מישראל הרי היא "קודש לה'". "כיצד מעשרן כונסן לדיר ועושה להן פתח קטן וכו' ומונה בשבט אחד שנים וכו' והיוצא עשירי סוקרו בסקרא ואומר הרי זה מעשר"².

מפסוק זה למדנו עוד דין פרטי בהפרשת

(1) כז, לב.

(2) בכורות פ"ט כ"ז. וכ"ה בפרש"י עה"פ.

(3) ס, רע"ב.

זו חלה אלא על שהוא עשירי באמת; וזה שגם האחד-עשר מקודש כשקרא לו עשירי - היינו שע"י קריאה זו ("עשירי") נמשכת ו**מתפשטת** וחלה עליו קדושתו של העשירי, ומכיון שלא חלה על האחד-עשר אלא רק התפשטות הקדושה של העשירי, על כן דינו כדין תמורה - שענינה גם קדושה עצמית. וזהו טעמו של ר"י שאין אחד עשר עושה תמורה, כי מכיון שקדושתו היא רק כקדושת תמורה **המתפשטת** מקדושת העשירי, אינה בתוקף כ"כ כבעשירי עצמו, כי רק בכוח קדושתו (**העצמית**) להתפשט בזולתו - משא"כ בהתפשטות אין בכח קדושתה להתפשט עוד ממנו והלאה⁸, והוא הטעם שאין תמורה עושה תמורה.

אמנם ר"מ ס"ל שהתורה **חידשה** בזה דין ב"גזירת מלך"⁹: קריאה זו שקרא לו עשירי (בטעות) בכחה **לחדש** קדושה, והיינו שקדושת האחד-עשר אינה התפשטות (ותמורה), כ"א קדושה עצמית¹⁰.

ומביא ר"מ ראי' לשיטתו שטעות מעשר אינה בגדר דתמורה והתפשטות, מזה שהוא קרב ע"ג המזבח - דאם קדושת טעות מעשר

היינו שר"י סובר שקדושתו של האחד עשר היא רק בגדר קדושה של **תמורת** מעשר, כי בזה שקראו עשירי, ובאמת הוא האחד עשר, הרי זה כאילו אמר "יהא תמורתו של העשירי"⁴, ולכן אומר שאין האחד-עשר עושה תמורה (היינו שאם יאמר על בהמת חולין אחרת שתהי' תמורת זה האחד-עשר, לא תחול עלי' קדושת מעשר), כי "אין תמורה עושה תמורה"⁵.

ור"מ סובר שאין קדושתו של האחד עשר בתור תמורת מעשר, אלא שע"י שקרא לו עשירי הרי הוא מקודש מעיקר' בקדושת מעשר, ולכן גם עושה תמורה.

ומביא ר"מ ראי' לשיטתו מהא דהאחד עשר קרב ע"ג המזבח, ואילו הי' לו דין תמורה לא הי' קרב; כי לדעת ר"מ, אין תמורת מעשר קרבה ע"ג המזבח⁶. אמנם דעת ר"י מבוארת בגמ'⁷, שתמורת מעשר קרבה ע"ג המזבח, ובמילא אין הקרבתו זו מוכיחה שאינו בגדר תמורה.

מבאר סברת הפלוגתא והראיות שלהם

ב. והנה בסברת הפלוגתא דר"מ ור"י אם יש לאחד עשר קדושת מעשר או רק קדושה של תמורת מעשר, י"ל שר"י ס"ל שקריאת עשירי לאחד עשר אין בכחה **לחדש** קדושה בבהמה, ז. א. עצם הקדושה של מעשר - כי אין קדושה

(8) וע"ד החילוק בין אב הטומאה לראשון וכו' (ראה רמב"ם הל' טומאת מת פ"ה הלכה ז-ח).

(9) רש"י כת"י. הרע"ב.

(10) והא דתשיעי שקראו עשירי רק נאכל במומו -

הוא כי "לפניו" דעשירי אין עדיין קדושת מעשר דמנין זה בעולם - וע"ד דכשקרא לעשירי עשירי פקעה קדושת מעשר ממנין זה ואין יא מקודש. ובמלבי"ם (ויקרא ג, א) ס"ק קנו שהוא מפני דרחמנא מעטי' מ"העשירי" (תמורה כא, א). ולפענ"ד דוחק שהרי לא נזכר זה כלל על אתר בבכורות.

(4) ראה הרע"ב במשנה.

(5) תמורה יב, א. ובגמ' שם (יג, א): "אמר קרא ותמורתו ולא תמורת תמורתו".

(6) כדילפינן בתמורה (כא, א) מ"קדש הם, הם קריבין ואין תמורתן קריבה".

(7) בכורות סא א.

עשר אין בכוחה (לפעול בו קדושה עצמית) אלא רק להמשיך עליו התפשטות קדושת העשירי, ובהיותה בגדר התפשטות מהעשירי "אינה מתקדשת אלא בסמוך": אין ביכלתה של הקדושה להתפשט אלא בהסמוך לעשירי.

מבאר דר"מ אזיל לשיטתי' במ"א ומקשה בטעם סדר הדברים בהסוגיא שם

ג. והנה בביאור ראייתו של ר"מ, מזה שקרב ע"ג המזבח, "ל דאזיל לשיטתו במ"א: איתא בסוף מס' הוריות¹³ שר"מ ור' נתן רצו להעביר את רשב"ג מנשיאותו ע"י ש"נימא לי' גלי עוקצים (פרש"י: ידרוש לן מס' עוקצין) דלית לי', וכיון דלא גמר, נימא לי' מי ימלל גבורות ה' ישמיע כל תהלתו¹⁴, למי נאה למלל גבורות ה' מי שיכול להשמיע כל תהלותי'. ולא עלה בידם, כי באותו הלילה למד רשב"ג מס' עוקצין, ולמחר כשבקשו אותו לדרוש במס' עוקצין מיד דרש בה וכו': ולבסוף קנסו לר"מ ולר"נ "דלא נימרו שמעתא משמיייהו - אסיקו לר"מ אחרים ולר"נ יש אומרים".

ובהמשך לזה איתא שם בגמרא: "מתני ליה רבי לר"ש ברי' אחרים אומרים אילו הי' תמורה לא הי' קרב, א"ל מי הם הללו שממיהם אנו שותים ושמותם אין אנו מזכירים, א"ל בני אדם שבקשו לעקור כבודך וכבוד בית אביך, א"ל גם אהבתם גם שנאתם גם קנאתם כבר אבדה¹⁵ וכו' הדר אתני לי' אמרו משום ר"מ אילו הי' תמורה לא הי' קרב".

כקדושת תמורה, הרי כשם שתמורתו של מעשר אינה קריבה (לדעת ר"מ) ע"ג המזבח מפני שאין קדושתה ("התפשטות") בתוקף הראוי להקרבה, הוא הדין בטעות מעשר שלא ה"ל ליקרב ע"ג המזבח; ומאחר שהוא קרב מוכחא מילתא שיש בה קדושה עצמית.

וצריך להביין:

מה מכריח את ר"י לומר שקדושת הי"א היא רק התפשטות קדושת העשירי? הרי בפשטות נראה כוונת הילפותא מהפסוק "וכל מעשר בקר וצאן וגו'" היא לומר שכל מעשר שווה זל"ז, והיינו שיש לטעות מעשר דין מעשר גמור - וה"ז דין מחודש כמו כר"כ דינים בקדשים - ומנ"ל לר"י לחלק בין מעשר למעשר ד"וכל מעשר" ולומר דאינו אלא תמורת מעשר?

וי"ל בהסבר הוכחת שיטת ר"י: הדין הוא שקדושת טעות מעשר חלה רק על התשיעי ואחד עשר (ולא על שמיני ושנים עשר וכו'). והטעם ע"ז מבואר בגמ'¹²: "מה הוא (עשירי) אינו מקודש אלא בסמוך (פרש"י: "שאיין לך סמוך בו יותר מגופר") אף טעותו אינה מתקדשת אלא בסמוך" (פרש"י: "כגון תשיעי ואחד עשר שהן סמוכין לר"). הרי מוכח מזה שקדושת טעות מעשר אינו חידוש דין מיוחד (היינו שקריאת "עשירי" עצמה פועלת קדושה בהתשיעי ובהאחד עשר) - דא"כ מאי שנא שמיני ושנים עשר שאינו מקודש כשקראו "עשירי"? אלא ע"כ שקריאת "עשירי" לתשיעי או לאחד

(13) יג, ב.

(14) תהלים קו, ב.

(15) קהלת ט, ו.

(11) ושאיני ט' שקראו עשירי דאפ"ל ד"הקדש לפניו מקדש" (סא א), או - דמעטי קרא (ראה לעיל הערה 11).
(12) שם ס, ב. וראה נזיר לא, סע"ב.

"גלוי וידוע לפני מי שאמר והי' העולם שאין בדורו של ר"מ כמותו, ומפני מה לא קבעו הלכה כמותו שלא יכלו חביריו לעמוד על סוף דעתו". ועוד שם: "תלמיד הי' לו לר"מ וסומכוס שמו שהי' אומר על כל דבר ודבר של טומאה מ"ח טעמי טומאה ועל כל דבר ודבר של טהרה מ"ח טעמי טהרה" - הרי שאפילו תלמידו של ר"מ הי' "עוקר הרים". ומצינו גם בסוטה²⁰ "מעיקרא אתא (ר"מ) לקמי' דר"ע כיון דלא מצי קם אליבי' אתא לקמי' דר"י וגמר גמרא (פרש"י): המשניות סתומות כמו שהן כו' הדר אתא לקמי' דר"ע סבר סברא" (פרש"י): לעמוד על עיקר טעמי המשנה . . ולהבין דבר מתוך דבר וכו') הרי שאף בהיותו עדיין תלמידו של ר"ע כבר עמד ר"מ על עיקר טעמי המשניות וכו', היינו ענין²¹ של

ואח"כ מובא בגמ': "פליגו בה רשב"ג ורבנן, חד אמר סיני עדיף וחד אמר עוקר הרים עדיף וכו', שלחו לתמן איזה מהם קודם שלחו להו סיני עדיף דאמר מר הכל צריכין למרי חטיא".

וצריך להבין, מהי השייכות של מחלוקת זו בין רשב"ג ורבנן (אי סיני עדיף או עוקר הרים עדיף) להשקו"ט דרשב"ג ור"מ ור"נ בהסוגיא שלפנ"ז? ומבאר ע"ז בספר באר שבע: "מיייתי לה הכא אעובדא דר"מ ור' נתן שעלה על דעתם להעביר רשב"ג מנשיאותו מחמת שלא הי' סיני כמותם, וכתוב מי ימלל גבורות ה', כלומר למי נאה למלל גבורות ה' מי שיכול להשמיע כל תהלותיו, ופליגי רשב"ג ורבנן אם סיני עדיף להיות נקרא שיכול להשמיע כל תהלותיו או עוקר הרים נקרא שיכול להשמיע כל תהלותיו והוא קודם". היינו, שר"מ ור"נ היו במעלת התואר "סיני", כי הרי היו בקיאים גם במס' עוקצין ורשב"ג הי' "עוקר הרים", ועל יסוד חילוק זה הי' המו"מ שביניהם - ולכן מובאת בהמשך לזה המחלוקת בין רשב"ג ורבנן (שהם, לפי' הב"ש, ר"מ ור"נ¹⁶) מי עדיף סיני או עוקר הרים.

אבל לפי' זה קשה מהא דאיתא בסנה¹⁷: "כל הרואה ר"מ בביהמ"ד כאלו עוקר הרי הרים וטוחנן זב"ד", הרי אדרבא מפורש שר"מ הי' עוקר הרי הרים¹⁸. גם אמרו רז"ל בעירובין¹⁹:

(16) וקורא אותם "רבנן" סתם כי קנסו אותם "דלא נימרו שמעתא משמייהו".

(17) כד, א. וראה תוס' (ד"ה חכם - גיטין סז, א): "ר"מ חריף ומקשה ור"י מתון ומסיק", וראה ספה"מ תש"ח ע' 123 הערה סז, שחריף ומקשה הוא "עוקר הרים".

(18) אין להביא ראי' שר"מ הי' עוקר הרים יותר מרשב"ג מסוגיא דידן "הו' כתבי קושייתא בפתקא וכו'

דלא הו' מיפריק כתב פירוקי ושרד", וענין הקושיות ופירוקים שייך לעוקר הרים (והרי אאפ"ל דאשתמיטתי' להב"ש עיקר הכתוב באותה סוגיא עצמה) - כי בפשוטות היו הקושיות ותירוצים במס' עוקצין (דהרי כוונתם בזה היתה להראות שהוא אינו יודע כמותם), והרי מס' עוקצין למד רשב"ג רק לילה א', ובמילא אין מזה שום ראי' שבכלל היו "עוקר הרים" יותר מרשב"ג.

(19) ג, ב.

(20) כ, סע"א. ולהעיר שעל ר' עקיבא אמרו (שם מט, ב): "משמת ר"ע בטלו זרועי תורה", ופרש"י: "עומק סברא ולסמוך טעמי תושבע"פ וכו'". ולהעיר גם מסנהדרין (פו, א): "מתני' . . תוספתא . . ספרא . . ספרי . . וכולהו אליבא דר"ע", ור"מ הי' תלמידו מובהק דר"ע וכבירושלמי (ברכות פ"ב ה"א): "ר"מ יתיב דרש ואמר שמועתא מן שמי' דרבי ישמעאל ולא אמר שמועתא מן שמי' דר' עקיבא כו' כל עלמא ידעין דר"מ תלמידו דר"ע" - הרי מובן שעיקר שיטתו דר"מ היתה כאופן לימודו אצל ר"ע.

(21) כמובן ממש' התוס' בעירובין (מ, א ד"ה אדעתא) דרב חסדא הי' "עוקר הרים" שהרי אמרו (שם סז, א)

חריפות ו"עוקר הרים"²².

המועטות שבהן נזכר בשם "אחרים"²⁵.

ג) בהסוגיא מובאה העובדה ד"מתני ל' רבי לר"ש ברי", נראה בפשטות שהמכוון בזה הוא השק"ט שבין רבי ובנו באופן הזכרת דבר בשם ר"מ (בשם "אחרים" או "משום ר"מ"), אבל לא בתוכן הענין הנאמר בשמו, מכיון שאין לו שייכות לנדר"ד - וא"כ למה הובא גם גוף הענין? ולא עוד, אלא לאחר שמסיים בגמ' "הדר אתני ל' אמרו משום ר"מ" - חוזר ושונה **עוה"פ**: "אילו הי' תמורה לא הי' קרב"?

מחדש שנקודת הביאור היא כהבאר שבע אלא שהדעות הפוכות

ה. הביאור בכל הנ"ל: הפי' בהמשך הסוגיא הוא ע"פ הבאר שבע, היינו שגם העובדא דר"מ ור"נ היא מצד פלוגתתם עם רשב"ג אי "סיני" עדיף או "עוקר הרים". אבל מי מהם "סיני" ומי "עוקר הרים", נלפענ"ד שמוחלפת השיטה: ר"מ (כדמוכח לעיל) ור"נ היו במעלת "עוקר הרים", ורשב"ג - "סיני" וכפי שמשמע גם מהלשון "פליגו בה רשב"ג ורבנן חד אמר סיני עדיף וחד

25) בתוס' (סוטה יב, א) ד"ה אחרים: "שמועות שקיבל מאלישע בן אבוי' קבעום בשם אחרים מפני שהי' שמו אחר אבל שאר שמועות קבעום בשמו, ולא מסתברא וכו' אלא נראה דלאחר דאסקוהו אחרים חזר בו וכו'". ובס' כריתות ח"ה לשון למודים (שער א' סוף ס' ל - הובא גם בסדה"ד) כותב (בנוגע לזה שבר"ה (ח), א) דריש ר"מ עשר תעשר, ובכריתות (יא, א) אמרו אחרים דברה תורה כלשון בני אדם) ש"ואולי יתכן לפרש דלבסוף ימיו כשקראוהו אחרים מההיא מעשה דהוריות חזר בו מעשר תעשר". ועפ"ז הי' מקום לומר דעד"ז הוא בנוגע כל השמועות, דנקרא אחרים רק באותן שאמר אחר מעשה ההיא - אמנם ה"ז דוחק כמ"ש בפנים וכן הקשה בסדה"ד. וראה באר שבע כאן ומה שהקשה עליו בסדה"ד.

על פי זה צריך ביאור: מהי השייכות והסמיכות דהפלוגתא אם סיני עדיף, או עוקר הרים, להעובדא הנ"ל שלפני'?

מביא ענינים נוספים בהסוגיא הצריכים ביאור

ד. נוסף על זה, כמה ענינים ודיוקים בהסוגיא דורשים ביאור:

א) כשקנסו לר"מ ולר"נ "דלא נימרו שמעתא משמיהו" - למה בחרו דוקא את הכינוי "אחרים" לר"מ? ויש אומרים "לר"נ?

ב) מצינו הרבה משניות שבהן נזכר שמו של ר"מ בפירוש - ואיך זה מתאים עם הקנס "דלא נימרו" . משמיהו? ודוחק לומר **שכל** אלו המשניות המרובות, שבהן הוזכר שמו, הוקבעה נוסחתן קודם העובדא הנ"ל²⁴: ואילו לאחר שקנסוהו לא נאמרו אלא אלו ההלכות

"רב ששת מירתע כולי' גופי' מפלפולי' דרב חסדא", ושם הרי פרש"י (ד"ה מפלפולי): "חריף וסבר הי' ביותר ועמוק בשאלותיו", וביומא (לג, סע"א) פרש"י: "סברא לא ידענא - לתת טעם לדבר מדעתו", וכן בסוכה (כט, רע"א) פרש"י: "והדר מעייני בסברא - מה טעמו של דבר ואם יש להשיב כלום". וראה עירובין (עב, רע"ב) ובפרש"י שם (ד"ה הסבר). סנה' (מב, א) ובפרש"י שם (ד"ה מלחמתה). ע"ז (יט, סע"א) ובפרש"י שם (ד"ה סברא). וראה הלכות תלמוד תורה לאדמוה"ז פ"ב ה"א-ב.

22) ולהעיר גם בנוגע לר' נתן מב"ק (נג, א) וב"מ (ק"ז, ב): "ר"נ דינא הוא ונחית לעומקא דדינא".

23) מובא מס' כריתות ח"ד (ימות עולם) שער ראשון (סי' יט) ובסדר תר"א ס"ד דבהלכות שאמר ר"מ בשם אלישע אחר נקרא אחרים. אבל ראה לקמן הערה 25.

24) ובפרט שבמשנה זו עצמה המובאת בסוגיא דילן, בתחילה איתא "דברי ר"מ" ואח"כ "אמרו משום ר"מ".

עניני עוקצין בלילה אחד (ובפרט שלא משמע בהסוגיא שלמד מפי חכם הבקי ביני עוקצין: וגם הוא דבר שאינו לפי כבודו של הנשיא אשר מישהו יצטרך ללמדו ענין מתחלתו) - אלא הפי' הוא ש"לא גמר" עוקצין בדקדוק ועמקי טעמי המשניות שבמס' זו²⁹.

ובזה יומתק מה שבחרו בעוקצין דוקא, כי אמרו בברכות³⁰ על רב יהודה "כולי תנווי בנזיקין³¹ הוה כו' וכי הוה מטי ר"י בעוקצין כו' אמר הויות דרב ושמואל קא חזינא הכא", ופרש"י: "כלומר טעם המשניות הללו קשה עלי וכו'", ולכן כשרצו ר"מ ור"נ להראות חריפותם **בעמקי טעמי המשניות** וכו' שאלו את רשב"ג בעוקצין³².

ועפ"ז יובן זה ד"אסיקו לר"מ אחרים", וגם סברת ר"מ בדין "אילו הי' תמורה לא הי' קרב", וכן הטעם למה הובאה הלכה זו כאן - כי בזה מתבאר ענינו ושיטתו של ר"מ, וכדלקמן.

שהכתוב קאי על סיפור שבחו של מקום כבמגילה (יה, א), אלא שלשניהם קאי על לימוד התורה, ורק נחלקו אם קאי על סיני או על עוקר הרים. אבל ראה ד"ה מי ימלל באוה"ת בראשית (כך ב') תכא, ב. (הובא גם במילואים ליהל אור לתהלים ע' תרמט-נ [649]). וצ"ע.

(29) וראה עירובין נ"ג סע"א: "דגלו מסכתא" ופרש"י (ד"ה דגלו) בפ"ה הב': "מפרשין שמועותיהן ומדקדיקם בטעמו של דבר", והרי כאן בקשו "גלי עוקצין".

(30) כ, א. תענית כד סע"א ואילך. ושם, שרבה למד עוקצין "תליסר מתיבתא" וברכות פרש"י (ד"ה בתליסר): בי"ג פגים" והרי הוא הי' עוקר הרים, כמבואר בסוגיא זו דסוף הוריות.

(31) והרי אמרו (ב"ב קעה, ב) "הרוצה שיחכים יעסוק ביני ממונות".

(32) עפ"ז יומתק גם למה לא מסיק בגמרא "תסתיים דרשב"ג אמר סיני עדיף ורבנן אמרי עוק"ה עדיף" מהסוגיא דלפנ"ז, כי מסיפור זה עצמו אין הוכחה מה

אמר עוקר הרים עדיף", וידוע²⁶ דבסגנון זה, דלא נתפרש מי הוא ה"חד אמר" הראשון ומי השני, נקטינן זהה ששמו נזכר לראשונה הוא בעל הדיעה הראשונה, ולפ"ז בנד"ד רשב"ג הוא שאמר "סיני" עדיף²⁷ ור"מ ור"נ אומרים "עוקר הרים" עדיף. ואף שרשב"ג "לא גמר" מס' עוקצין, אין הפי' שלא למדה כלל²⁸ - דא"כ איך למד כל

(26) ראה רדב"ז הל' מע"ש (פ"ו ה"ג).

(27) עפ"ז (שרשב"ג הוא סיני) יומתק מה שאמרו חז"ל (גיטין לח, א. ושו"ט) "כל מקום ששנה רשב"ג במשנתנו הלכה כמותו חוץ וכו'" - כי הרי המסקנא היא "סיני עדיף". וראה בהערה שבסח"מ תש"ח (הובא בהערה 13) שאף שלא קבלו הא דשלחו סיני עדיף, ולכן איבעיא להו אח"כ, מ"מ מוכח ממקומות אחרים שסיני עדיף.

(28) ואף שאמרו "גלי עוקצין דלית לי", הפי' הוא שלית לי' החריפות והטעמים בזה שיוכל לתרך הקושיות שהקשו אח"כ. וגם ב"לא גמר" הפי' כאן הוא כן [כי בענין "גמר" כמה דרגות כדמוכח בכ"כ מקומות, ומהם בב"ב (קמה, ב) דהתואר "גמרא" הוא בניגוד ל"בעל שמועות", אף שבד"כ "גמרא" הוא "בעל השמועות". וראה הל' ת"ת לאדה"ז (פ"ב ה"א) שדוקא "לסבור סברות בעומק עיון טעמי ההלכות וכו'" נקרא "ליסבור", אבל ידיעת "הטעמים בדרך קצרה" נכלל ב"ליגמר"]. ועיי' צפנת פענח להוריות. (וכן י"ל במ"ש "וגרסה למחר").

ומה שפרש"י "דלית לי" - שאין **סדור** לר', ובד"ה סיני עדיף (ועוד שם) פי' "מי ששנה משנה וברייתא **סדורין** לו כנתינתן מהר סיני" - י"ל, שבענין ה"סידור" גופא - ב' מדריגות: "סדורין (מפי השמועה)" - ומעלה זו ישנה במרי חטיא וסיני, ו"סדור לר' באופן שעומד על עומק טעמי הדבר - ומעלה זו היא רק בעוק"ה".

ואף שהביאו ע"ז הכתוב "מי ימלל וגו'" ודרשו "למי נאה למלל גבורות ה' מי שיוכל להשמיע **כל תהלותיו**", ובמכות (י, א) פרש"י (ד"ה שכל): "**בקי** במקרא במשנה ובהלכות ובאגדות", מ"מ הם סברו שכוונת הכתוב היא שצ"ל "עוקר הרים" ב"כל תהלתו". ובזה גופא הי' מחלוקתם, דרשב"ג לא סבר כן, כ"א שכוונת הכתוב היא לסיני (ע"ד פי' הב"ש). ועפ"ז אין לדחוק ולהרבות במחלוקת ולומר (כמ"ש בחדא"ג מהרש"א) שרשב"ג סבר

סיני או עוקר הרים - כמות או איכות

שיטה אחרת.

ואף שגם ר"נ הי' עוקר הרים, מ"מ - מובן שכמה דרגות בזה, ור"מ הי' "עוקר הרים" יותר³⁴ [וכדיוק הלשון שר"מ "עוקר הרי הרים וטוחנן זב"ז"], ולכן כינו לר"מ בשם המורה יותר על גודל חריפותו - סוג מיוחד³⁵.

ראייתו של ר"י מתבססת על כמות וראייתו של ר"מ על איכות

ז. עפ"ז יש לבאר סברת ר"מ בדין תמורה - ובזה יובן ג"כ הטעם שמובא כאן (בנוגע להשק"ט דרבי ור"ש ברי' איך לקרוא לר"מ) מה שאמר ר"מ "אילו הי' תמורה לא הי' קרב", כי בסברא זו ר"מ אזיל לשיטתו במעלת האיכות: מכיון שר"מ סובר שהאיכות עיקר, לכן לדידי' (אף שיש להביא הוכחה מהא ד"אינה מתקדשת אלא בסמוך", שהיא רק התפשטות (תמורה), מ"מ) עדיפא יותר הראי' שיש לו קדושה עצמית - מהא דקרב ע"ג המזבח:

דהנה ההוכחה מהדין ש"טעותו אינה מתקדשת אלא בסמוך" היא מצד ענין הכמות, שהרי ההפרש בין תשיעי ואחד עשר לשמיני ושנים עשר וכו' הוא בכמות (דהסמיכות),

(34) ולפ"ז יתורץ גם למה נמנה ר"מ קודם ר"נ בכל הסוגיא, אף שר"מ הי' החכם ור"נ האב"ד, והרי האב"ד קודם לחכם (כדמוכח מהסוגיא שלפנ"ז: "כשהנשיא נכנס וכו' כשאב"ד נכנס וכו' כשחכם נכנס וכו'"), כי הי' חריף יותר. והא דלא נעשה הוא האב"ד הוא לפי שאהני לר"נ "קמרא דאבוך" (ופרש"י: כלומר . . . חשיבותא דאבין), משא"כ ר"מ הי' בן גרים (גיטין נו, א).

(35) וכהלשון "שלא יכלו חביריו לעמוד על סוף דעתו".

1. והנה כללות המחלוקת אם "סיני" עדיף או "עוקר הרים עדיף" י"ל שיסודה בחקירה הידועה³³ אי הכמות מכריעה את האיכות, או להיפך: היינו, כשדבר א' גדול בכמות ומועט באיכות, ולעומתו דבר שהוא רב האיכות ומעט הכמות - איזה מהם חשוב יותר?

עד"ז י"ל בנד"ד: סיני "ששנה משנה וברייתא סדורין לו כנתינתן מהר סיני", גדולתו בלימוד התורה היא בכמות, אף שבאיכות אינו עומד כ"כ על עמקי טעמי ההלכות ופולפולן, ו"עוקר הרים" הוא חריף בטעמי ההלכות וכו', גדולתו בלימוד התורה היא באיכות, אף שבכמות אינו בקי כל כך כ"סיני". והמחלוקת היא מי עדיף: ריבוי הכמות, או ריבוי האיכות. רשב"ג סובר דהכמות היא העיקר, ור"מ ור"נ סברי דהעיקר היא האיכות.

לפי זה מובן למה "אסיקו לר"מ אחרים", כלומר, שהוא סוג אחר לגמרי - איכות אחרת. ולכן גם בעת שבאו לקונסו "דלא נימרו שמעתא משמי", בכ"ז רצו לקרותו בכינוי כזה שבו תתבטא גם מעלתו, "עוקר הרים", לכן קראו אותו "אחרים". משא"כ הכינוי "יש אומרים" דאינו מדגיש שהוא מסוג אחר, אלא ש"יש" לו

הי' חסר לרשב"ג בעוקצין, הבקיאיות או החריפות, ורק ע"י הוכחות ממק"א (דר"מ הי' "עוקר הרי הרים וטוחנן זב"ז, ושבעוקצין ישנם כמה ענינים קשים וכו') מובן שהי' חסר לרשב"ג בהחריפות: בלי הוכחות אלו, הרי אדרבה ממשטות הסיפור משמע כפי' הבאר שבע.

(33) ראה לקח טוב להגרי' ענגל כלל טו בארוכה. וראה לק"ש ח"א ע' 65 ואילך.

ר"מ מטעם שהוא מן "בני אדם שבקשו לעקור כבודך וכבוד בית אביך" ור"ש ענה לו שאעפ"כ יש להזכיר את שמו, כופל עוה"פ הענין ד"אילו הי' תמורה לא הי' קרב" - בא לרמז, כי אעפ"י שבהסברא אשר בהלכה זו דאילו הי' כו' (דאיכות עיקר כו') אפשר לעקור כבודך וכבוד בית אביך, בכ"ז מזכיר שם בעל המימרא משום טעמו של ר"ש, ולאידך גיסא מראה שמפני כבוד בית אב כו' מוכרח לשנות ולומר "אמרו משום ר"מ", ולא "ר"מ אומר", כי בהסברא שב"אילו הי' תמורה לא הי' קרב" ביקשו לעקור כבוד בית אביו.

ועפ"ז נחא **בפשטות** מה שבמקומות רבים במשנה נאמר "דברי ר"מ", אף ד"אסיקו לר"מ אחרים" - כי רק באותן המשיניות בהן דברי ר"מ תלויין בשיטתו הכללית דאיכות עדיפא ונאמרו לאחר עובדא הנ"ל³⁸ נאמר "אחרים אומרים", משא"כ בשאר המשיניות³⁹ מזכירים את ר"מ בשמו⁴⁰.

שהתשיעי ואחד עשר הם סמוכים יותר להעשירי. משא"כ ההוכחה מהא דקרב ע"ג המזבח היא ראי' מאיכות (הקדושה), שהרי ענין הקרבת קרבן הוא איכות מיוחדת.

ולכן ר"מ דס"ל שהאיכות עיקר, סובר שאינו תמורה, כיון שמצד האיכות (מהא דקרב כו') מוכח שיש לו קדושה עצמית³⁶. [ומה ש"טעותו אינו מתקדשת אלא בסמוך" - צ"ל לר"מ ש"סמוך" הוא רק סימן³⁷ על איזו בהמה חלה הקדושה עצמית, היינו שהמעלה ד"סמוך" היא רק להורות שבהמה זו ראוי' שתחול עלי' קדושת מעשר: אבל הקדושה גופא שחלה עלי' ע"י קריאת שם עשירי היא (לא שמתפשטת בה הקדושה דעשירי (כדעת ר"י), אלא שקריאת שם עשירי פועלת בה) קדושה עצמית].

ולכן כשמביא בגמרא שרבי אמר לר"ש ברי' שקראו לר"מ "אחרים", מביא גם את הענין שבקשר אליו אמר לו זאת - כי בהלכה זו באה לידי ביטוי שיטתו של ר"מ שאיכות עדיפא, והרי זהו הטעם מה "דאסיקו לר"מ אחרים", כנ"ל. ולכן גם לאחר שאמר רבי שאינו מזכיר שמו של

(38) וצ"ע וביורור אם צ"ל שני התנאים או אחד דיו. וראה בס' תולדות (היימאן) שר"מ נזכר בשם אחרים: ברכות כט, ב. שבת ה, א. עירובין נח, ב. סוכה ז, ב. נד, ב. מגילה לא, ב. חגיגה ד, א. יבמות מח, ב. נדרים כ, א. סוטה מו, ב. גיטין כז, ב. ב"ב צו, ב. קז, א. סנהדרין סג, א. שבועות לה, ב. ע"ז ל, ב. הוריות ט, א. זבחים כט, א. מג, ב. צד, א. מנחות טז, ב. לז, א. חולין סה, א. קיט, א. כריתות יא, א.

(39) וכדמוכח גם מזה שבמשנה זו עצמה הרי בנוגע עצם הדין "עושה תמורה" איתא הלשון "דברי ר"מ" - כי בלא הטעם "אילו כו'" אין שיטת ר"מ מבוארת.

(40) כי א"ז קנס צדדי, כ"א שלא יהי' מודגש שאפשר לעקור כבוד רשב"ג.

(36) ואף שבלא"ה י"ל שהראי' מהא דקרב כו' עדיפא לי', מכיון שזוהי ראי' מעצם מדריגת הקדושה של הבהמה עצמה, משא"כ הראי' מזה ש"אינה מתקדשת אלא בסמוך" היא ראי' מדבר שחוץ הימנו, (שאינן הקדושה יכולה להתפשט ממנה והלאה) - מ"מ מובן שלפי הדעה שכמות עדיפא צ"ל עדיפות בהראי' מזה ש"אינה מתקדשת אלא בסמוך" מצד מעלת הכמות שבו, ומכיון שלר"מ עדיף הראי' מהא דקרב וכו' מוכח שלדעתו איכות עדיפא.

(37) להעיר מהחקירה בנוגע לסימני בהמה טהורה, אם הם סימנים המבררים או הגורמים (עיין בארוכה בצפ"נ (להרגובי) על הרמב"ם ריש הלכות מאכלות אסורות. וראה לק"ש ח"א ע' 222. ולהעיר ממורה נבוכים ח"ג פמ"ח).

דרכי החסידות

מלוקט משיחות, אגרות וכתבי
כ"ק אדמו"ר מוהררי"צ מליובאוויטש נ"ע

כשבאים למירון הופכים לחזקים יותר

"רשב"י הוא רב"י שמח, הוא לקח על עצמו כל מה שיהודים יחסירו
- חס ושלום - בקיום התורה והמצות"

ראו מופתים

אצל אדמו"ר האמצעי הי' ל"ג בעומר מן הימים טובים המצויינים. היו יוצאים לשדה, אם כי לא הי' נוטל ידיו אך היה לוגם 'משקה' - אף שהי' אסור עליו מטעמי בריאות. היו רואים אז הרבה מופתים. רוב המופתים היו בנוגע לילדים, במשך השנה כולה ייחלו וציפו לל"ג בעומר.

(היום יום י"ח אייר)

רשב"י - "רבי" שמח

כשזכיתי לבקר בארצינו הקדושה תובב"א ולהיות - כפי הביטוי היהודי-חסידי בארץ ישראל - אצל הרשב"י ואצל האידרא קדישא - שמעתי אומרים: מירון הוא אוהל שמח. כשבאים למירון הופכים לחזקים יותר.

שם שמעתי ביטוי כזה:

רשב"י הוא "רבי" שמח, הוא לקח על עצמו כל מה שיהודים יחסירו - חס ושלום - בקיום התורה והמצות.

כתוב (תהלים צ, טו) "שמחנו כימות עניתנו" - כבר טעמנו מספיק את טעם המרירות. אמרו כבר פעם, שישנה כבר רשימה ארוכה של "כימות עניתנו", שתהיה כבר ההתגלות.

הולכים ומתקרבים יותר ויותר אל הגאולה, אלא שבדרך מתלכלכים בשטויות, לכן צריכים להתרחץ וגם להחליף את הבגדים, אך הולכים ומתקרבים.

(לקר"ד ח"ג ליקוט ל אות ט)

הזיכוך והזיכוי

על רשב"י יכולים הרי באמת לומר "זכותו יגן עלינו". ב"זכותו יגן עלינו" ישנם שני פירושים:
 א. זכותו לשון זיכוך. זאת אומרת, שזיכוך האויר שפעל יגן עלינו.
 ב. זכותו לשון זיכוי. היינו שמה שזיכה את הרבים - יגן עלינו.

(ספר השיחות תרצ"ט עמ' 331)

ל"ג בעומר ושבועות

ל"ג בעומר ושבועות שייכים זה לזה. ל"ג בעומר הוא גילוי פנימיות התורה, ושבועות הוא מתן תורה של גליא שבתורה.

(לקר"ד ח"ד ליקוט לג אות כא)

הכנה טובה לחג השבועות

על הזמן הנוכחי כתוב "אם יגאלך טוב יגאל וגו' וגאלתיך אנכי" (רות ג, יג).
 בחג השבועות, זמן מתן תורתנו, אז נאמר "אנכי ה' אלקיך", נרגש ה"אנכי" בכל אחד ואחת מישראל. בכל יהודי ישנו שם הוי' בנפש, בחג השבועות אחרי קריאת התורה אנכי ה' אלקיך, אחרי הכנה טובה, מיתוסף חוזק ותוקף בהוי' שבנשמה.
 ההכנה לכך היא בל"ג בעומר.

זהו 'אם יגאלך טוב יגאל', כאשר יתבונן שכל אחד אף אם הוא מדוכא חלילה, מחוייב הוא להודות להשי"ת על החסד חנים שעושה אתו. כל הנשמה תהלל - על כל נשימה ונשימה (בראשית רבה פי"ד ט), ובפרט במצב שאנחנו ת"ל נמצאים בו, אכן רוצים יותר טוב, אבל תודה להשי"ת על כך, הרי כשהוא מתבונן בזה - יש בכך משום הכנה טובה לחג השבועות 'וגאלתיך אנכי', שיורגש האנכי שבנשמה.

(ספר השיחות תש"א שיחת ל"ג בעומר אות טו)